

А. Д. Барзилович,
к. м. н., директор, МЦ "KinderKlinik"
ORCID ID: 0000-0002-0330-5147

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.21.122

ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ — ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

A. Barzylovych,
PhD in Medical Sciences, mc KinderKlinik director

PRINCIPLES AND FUNCTIONS OF STATE REGULATION OF THE MEDICAL SERVICES MARKET — THEORETICAL ASPECT

У статті наведено завдання та особливості державного регулювання ринку медичних послуг. Розглянуто головні функції регуляторного впливу на ринок медичних послуг, серед яких виділено такі функції: планування; стимулювання активності та розвитку учасників ринку; розроблення оптимальної системи оподаткування; контролю за дотриманням медичних стандартів; інформаційна. Систематизовано принципи державного регулювання ринку медичних послуг на загальні та спеціальні. До загальних принципів віднесено: цілеспрямованості, обґрунтованості, науковості, контрольованості, оперативності, стабільності, реалістичності та інші. До спеціальних принципів віднесено: законності, прозорості, системності, оптимальності, прогнозованості, соціальної відповідальності, ефективності. Встановлено, що дотримання вказаних принципів усіма учасниками ринку сприятиме покращенню ефективності функціонування механізму державного регулювання ринку медичних послуг, враховуючи його реформування.

The interpretation of the essence of the concept of "state regulation" by different authors is given. It is established that this term should mean the optimal combination of various activities that have a deliberate impact on the health care market in order to realize the main priorities of public health policy.

The main functions of regulatory influence on the market of medical services are considered. It is noted that apart from state systemic regulation of the market, it is important to create conditions for self-regulation, which should support a fair competitive environment for all participating entities. It is established that the main goal of state regulation of the market of medical services is to ensure access of the population to quality medical services at any time. And the purpose of self-regulation of the medical services market is, as already stated, to support a fair competitive environment for participants and to establish fair competitive market prices for services.

It has been found out that the state authorities, in the process of regulating the market of medical services, must adhere to certain principles, such as: legality, optimality, predictability, transparency, social responsibility, systematicity, efficiency. It is established that adherence to these principles by all market participants will help to improve the functioning of the mechanism of state regulation of the market of medical services, taking into account its reform. It is noted that no national regulatory commission has yet been set up on health-related issues, including health and pharmaceuticals. In other areas, for example, in the energy sector in Ukraine such a commission exists. This helps to monitor the quality of services provided to the public and businesses. This is the first and not a good enough feature of the national healthcare market.

The healthcare market is very closely linked to related markets that are directly or indirectly related to the healthcare industry, such as the pharmaceutical market, the market for medical equipment,

technology, intangible assets, labor, etc. In view of this, the effects of the regulatory influence of the state on one market will be immediately reflected, thus causing some changes in other adjacent markets. In view of this, the second major feature of the functioning of the health care market is its close interconnection with the adjacent markets, primarily on price. This trend is characteristic of both the global health care market and the light of national medical reform in recent years and Ukraine.

Ключові слова: сфера охорони здоров'я, державне регулювання, ринок медичних послуг, державна політика, регуляторний вплив, принципи державного регулювання, принципи державного регулювання ринку медичних послуг.

Key words: public; state regulation, the market for medical services, regulatory energy, state policy in the field of health protection, principle, principle of sovereign regulation, principle of sovereign regulation of the market for medical services.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З АКТУАЛЬНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одним з ключових напрямів діяльності держави У сфері охорони здоров'я є забезпечення доступу населення до гарантованого та якісного медичного обслуговування. Для його досягнення в сучасних умовах в Україні є необхідно забезпечити виконання двох стратегічних завдань. По-перше — це реалізація зобов'язань держави з надання безкоштовної медичної допомоги населенню, у тому числі шляхом запровадження медичної реформи та страхової медицини. По-друге — створення передумов для справедливої конкуренції на ринку медичних послуг та суміжних з ним сегментах — фармацевтичному ринку, ринку праці фахівців у медичній сфері, медичного обладнання, технологій тощо. Згідно з думкою багатьох фахівців з медичних питань та державного управління охороною здоров'я, результатами виконання цих завдань має стати поява ринку медичних послуг із медичними закладами різних організаційно-правових форм, впровадження принципів приватно-державного партнерства і розширення практики добровільного медичного страхування. Для реалізації цих стратегічних завдань, необхідним є вироблення концепції державного регулювання, яка має ґрунтуватись на низці базових принципів.

ОСТАННІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПУБЛІКАЦІЇ, НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ДАНА СТАТТЯ

Проблеми державного регулювання, у тому числі базових і специфічних принципів державного регулювання досліджували науковці: В.Б. Авер'янов [4], О.Ф. Андрійко [4] Ю.П. Битяк [4], З.М. Бурик [1], М.К. Галабурда [5], В.М. Гриньова [2], М.І. Дибя [5], Ю.О. Капітанець [3], Є.Б. Кубко [4], І.Й. Малий [5], В.Л. Міненко [6], В.П. Нагребельний [7], Н.О. Саніахметова [10], Д.М. Стеченко [12], Є.І. Харитонова [13], О.М. Чечель [14] та інші. Водночас у дослідженнях науковцями недостатньо висвітлені принципи регулювання у медично-му секторі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження та узагальнення наукових уявлень щодо принципів та функцій державного регулювання ринку медичних послуг.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інструментом, що допомагатиме у реалізації стратегічних завдань на основі моніторингу та контролю виконання певних етапів реформ на ринку медичних послуг, а також у галузі охорони здоров'я загалом є система державного регулювання, що складається з відповідних державних інституцій, які здійснюють моніторингово-контролюючі функції діяльності суб'єктів господарювання з метою дотримання визначених та затверджених на законодавчому рівні норм, стандартів та показників відповідності.

Регулювання є суспільним явищем, що характерне для всіх держав світу, за його допомогою вони здійснюють вплив на формування і розвиток економічних і соціальних систем. Термін "регулювання" (лат. — "regularare" — підпорядковувати відповідному порядку, правилу, впорядковувати) у науковій літературі розглядається, як здійснення цілеспрямованого впливу на соціально-економічну систему чи окремі її ланки [6, с. 2].

Державне регулювання — це здійснення державою комплексних заходів (організаційних, правових, економічних тощо) у сфері соціальних, економічних, політичних, духовних та інших процесів із метою їх упорядкування, встановлення загальних правил і норм суспільної поведінки, а також запобігання негативним явищам у суспільстві [7, с. 118].

Державне регулювання ринків як елементів економічної системи є складовою частиною процесу відтворення. На думку С.М. Чистова, державне регулювання можна вважати чистим суспільним товаром, споживачами якого виступають усі суб'єкти господарювання, громадські організації та населення. Цей товар перетворюється у суспільне благо в тому разі, коли державне регулювання забезпечує економічну ефективність і соціальну справедливість [5, с. 37].

За визначенням Н. Саніахметової, державне регулювання — це заснована на законодавстві одна з форм державного впливу, що реалізується за допомогою встановлення державними органами правил, спрямованих на коригування господарської діяльності фізичних і юридичних осіб, підкріплених можливістю застосування правових санкцій у разі їх порушення [10, с. 3].

Є.Б. Кубко зазначає, що державне регулювання створює умови для діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі, що є бажаним для держави і за яким відбуватиметься розвиток системи управління загалом. Саме тому, на його думку, державне регулювання не можливе без державного управління [4, с. 66].

А на думку Е.І. Харитонової, під державним регулюванням слід розуміти загальний благоустрій суспільних відносин у певній галузі, що проводиться відповідно до вимог законодавства шляхом непрямого впливу на господарську діяльність суб'єктів економічних відносин, встановлення загальних правил, нормативів, стандартів щодо певного виду господарської діяльності, а також правових засад юридичної відповідальності за їх порушення, контролю за їх виконанням, створення та забезпечення ефективного функціонування фінансової системи, обмеження монополізму, сприяння конкуренції тощо [13, с. 13].

Таким чином, на основі вищезазначених трактувань сутності поняття "державне регулювання" можна дійти висновку, що під цим терміном слід розуміти оптимальне поєднання різноманітного роду заходів, які здійснюються для цілеспрямованого впливу на ринок медичних послуг з метою реалізації головних пріоритетів державної політики в сфері охорони здоров'я.

У свою чергу, здійснення регуляторного впливу державними органами та інституціями має здійснюватись через низку функцій, серед яких найважливішими є:

- планування, що означає проведення моніторингу стану здоров'я населення та, за його результатами, формування програм покращення стану здоров'я нації;

- стимулювання активності та розвитку учасників ринку, що передбачає фінансову підтримку державою медичних закладів та установ, модернізацію та оновлення їх матеріально-технічної бази тощо;

- розроблення оптимальної системи оподаткування для клінік різних форм власності, у тому числі визначення доцільності надання певних податкових пільг приватним клінікам та окремим лікарям загальної практики з метою зниження навантаження на державні медичні заклади та підвищення рівня якості медичного обслуговування;

- застосування сучасних гнучких форм оплати праці для профільних фахівців, лікарів і допоміжного медичного персоналу з урахуванням інтенсивності роботи та умов праці;

- контролю за дотриманням стандартів і належного рівня надання медичних послуг, виконанням санітарних правил медичними установами (розрізняють внутрішньовідомчий та позавідомчий види контролю щодо професіоналізму роботи медичних закладів);

- інформаційна — висвітлені в засобах масової інформації як позитивних, так і негативних подій, що є важливими та заслуговують на увагу суспільства, зокрема тих, що мають популярність у населення — у тому числі через соціальні мережі, інтернет-майданчики, що публікують новини тощо. Особливої уваги потребує обговорення результатів діяльності медичних установ і фахівців, які надають медичні послуги. На офіційних сайтах медичних установ повинні бути розміщені результати акредитації та ліцензування їх діяльності.

Завдання щодо регулювання ринку медичних послуг більш загального характеру пов'язані зі створенням умов для підтримки і зміцнення здоров'я нації, зниженням захворюваності та збільшенням тривалості життя людей.

Водночас окрім державного системного регулювання ринку важливо створити умови для саморегуляції, що повинно підтримувати справедливе конкурентне середовище для всіх суб'єктів-учасників. Проте не слід забувати, що цілі державного регулювання та саморегу-

лювання ринку медичних послуг дещо відрізняються. Так, головна мета державного регулювання ринку медичних послуг полягає в забезпеченні доступу населення до якісних медичних послуг у будь-який час [6].

Метою саморегулювання ринку медичних послуг є, як вже було зазначено, підтримка справедливого конкурентного середовища для стейкхолдерів та встановлення справедливих конкурентних ринкових цін на послуги.

Тепер розглянемо основні принципи, на засадах яких здійснюється державне регулювання ринку медичних послуг в Україні. Однак спершу розглянемо сам термін "принцип".

Термін "принцип" походить від латинського "principium", яке означає [11]:

- центральне пояснення, особливість, що є основою створення або здійснення чого-небудь;

- внутрішнє переконання, погляд на речі, які зумовлюють норми поведінки;

- основа якого-небудь пристрою, приладу.

Саме дотримання принципів є своєрідною інституційною гарантією від непрогнозованого втручання в сферу державного регулювання. Принципи повинні доповнювати дію економічних законів і закономірностей, розкривати притаманні їм сутнісні риси та постійно повторювані зв'язки між елементами системи. Принципи мають бути каркасом при моделюванні конкретних елементів організаційно-економічного механізму державного регулювання, забезпеченні його цілісності та синхронності у взаємодії всіх блоків [3].

Існує чимало думок щодо загальних (основоположних) принципів державного регулювання. Так, Д.М. Стеченко розподіляє дані принципи на загальні (принцип пріоритету права над економікою; ефективності, справедливості, стабільності, системності державного впливу; адекватності, оптимального поєднання адміністративно-правових і економічних важелів; поступовості та етапності, забезпечення єдності стратегічного і поточного державного регулювання та його оперативності; дотримання вимоги матеріально-фінансової збалансованості) та нові (бюджетної політики та податкового регулювання, регулювання зовнішньоекономічної діяльності) [12, с. 46].

Натомість В.М. Гриньова вважає, що принципами державного регулювання є цілеспрямованість, погодженість та обгрунтованість усіх дій у системі державного регулювання, відповідальність за прийняття рішень і кінцеві результати, високий професіоналізм суб'єктів державного регулювання економіки, ефективне використання ресурсів, пріоритетність вирішуваних проблем, орієнтованість на забезпечення економічного розвитку та на його основі соціального благополуччя для всього населення [2, с. 78].

На думку О.М. Чечель, визначальними принципами державного регулювання є науковість, погодження інтересів, цілеспрямованість, пріоритетність та доцільність, системність, комплексність, принцип гнучкості й адаптації, достатності, принципи організаційно-правового й економіко-організаційного забезпечення, а також принципи поступовості та етапності здійснення державного регулювання, пріоритету права над економікою, прозорості, відповідальності [14, с. 6].

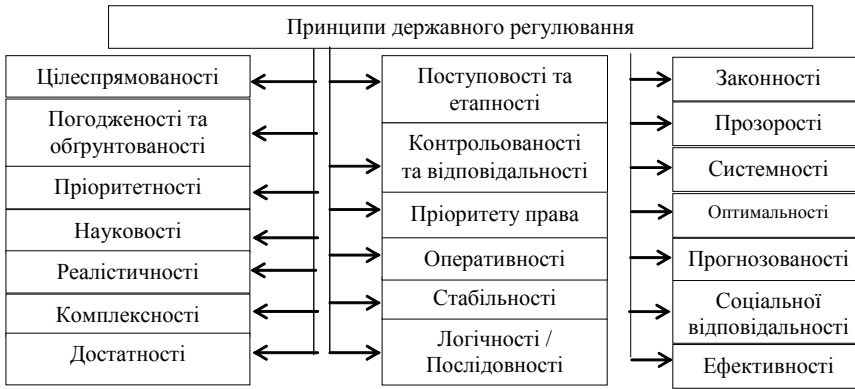

Рис. 1. Принципи державного регулювання

Джерело: складено та систематизовано автором.

На думку З. Бурик, можна систематизувати основні принципи державного регулювання за такими складовими: реалістичності (реальні засади); оптимального поєднання інтересів (поєднання галузевих та територіальних інтересів); систематичності та безперервності; ефективності та цілеспрямованості; логічності / послідовності / структурної довершеності (визначення пріоритетів і встановлення конкретних цілей, завдань, визначення шляхів їх послідовної реалізації, що мають урахувати сучасний стан, а також визначення засобів та критеріїв реалізації); контрольованості та відповідальності (визначення індикаторів моніторингу, відстеження досягнення критеріїв, можливість оперативного коригування) [1, с. 42].

Зазначені вище принципи державного регулювання характерні для всіх сфер господарської діяльності,

Таблиця 1. Характеристики принципів державного регулювання ринку медичних послуг

№	Принцип	Сутність / Стисла характеристика принципу
1.	Законність	Регулювання здійснюється на підставі нормативно-правового забезпечення функціонування ринку, шляхом застосування комплексу законів та нормативно-правових актів, що встановлюють певні правила на ринку для всіх стейкхолдерів та принципи регулювання їх діяльності
2.	Прозорість	Передбачає прозорість та зрозумілість встановлених правил для всіх стейкхолдерів, забезпечення доступності інформації, шляхом опублікування звітів діяльності Регулятора, результатів розгляду важливих питань та порушень, залучення до обговорення проблемних питань широкого кола стейкхолдерів через ЗМІ, соціальні мережі та інші загальнодоступні засоби
3.	Системність	Регуляторна діяльність має носити системний характер, а регуляторний вплив здійснюватися за певною послідовністю, релевантній вертикальній ієрархічній структурі та системі взаємозв'язку, встановленій між ними
4.	Оптимальність	Регуляторна діяльність повинна бути спрямована на оптимізацію ринку та забезпечення рівних, умов «здорової» конкуренції на вигідних умовах для всіх стейкхолдерів
5.	Прогнозованість	Для забезпечення очікуваного результату від торгів на ринку (зокрема, для суміжних сегментів – фармацевтики та торгівлі медичним обладнанням) обсяги торгівлі повинні бути прогнозованими; те саме стосується й обсягів медичних послуг, що пропонуються населенню медичними закладами різної форми власності
6.	Соціальна відповідальність	Характер регуляторного впливу має бути орієнтованим на потреби населення, зокрема на покращення якості надання медичних послуг, забезпечення необхідними ліками у достатньому обсязі та мати стратегічну мету – здорову націю
7.	Ефективність	Передбачає ефективність прийнятих рішень, що задовольняють інтереси всіх стейкхолдерів

Джерело: складено та систематизовано автором.

у том у числі сфери медичних послуг, систематизовано на рисунку 1.

Вважаємо, що органи державної влади в процесі здійснення регулювання ринку медичних послуг мають дотримуватися таких принципів: законність, оптимальність, прогнозованість, прозорість, соціальна відповідальність, системність, ефективність, характеристики яких наведено в таблиці 1. Дотримання цих принципів всіма учасниками ринку сприятиме покращенню ефективності функціонування механізму державного регулювання ринку медичних послуг, враховуючи його реформування.

Варто зазначити, що й досі не створено національної регуляторної комісії з питань, пов'язаних із охороною здоров'я, зокрема в сфері медичних послуг та фармацевтики. В інших сферах, наприклад, в енергетиці в Україні така комісія існує, що допомагає слідкувати за якістю надаються послуг населенню та підприємствам. Це є одним із недоліків національного ринку медичних послуг і першою його особливістю.

Ринок медичних послуг дуже тісно пов'язаний з суміжними ринками, що мають пряме чи опосередковане відношення до медичної галузі, зокрема фармацевтичним ринком, ринком медичного обладнання, технологій, нематеріальних активів, праці тощо. З огляду на це, регуляторний вплив держави на один ринок зумовлює відповідні зміни на інших суміжних ринках. Враховуючи це, другою з головних особливостей функціонування ринку медичних послуг є: його тісна взаємопов'язаність із суміжними ринками передусім за ціновим фактором. Ця тенденція характерна наразі як для світового ринку медичних послуг, так і світлі національної медичної реформи останніх років й для України.

Відповідно до положень Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015—2020 рр. [8], Закону України "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення" [9] та інших нормативно-правових актів, прийнятих у ході здійснення медичної реформи можна стверджувати, що базисом для покращення ефективності функціонування та створення підґрунтя для розвитку ринку медичних послуг має стати трансформація концепції управління видатками до управління за результатами.

ВИСНОВКИ З ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

За результатами дослідження дісталось подальшого розвитку визначення поняття "державне регулювання", яке слід розуміти, як оптимальне поєднання різноманітних заходів, що цілеспрямова-

но впливають на ринок медичних послуг для реалізації головних пріоритетів державної політики в сфері охорони здоров'я. На нашу думку, головними принципами державного регулювання в сфері медичних послуг є законність, оптимальність, прогнозованість, прозорість, соціальна відповідальність, системність, ефективність тощо. Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є розкриття механізму державного регулювання в сфері медичних послуг та застосування встановлених принципів у практичній діяльності.

Література:

1. Бурик З.М. Принципи забезпечення сталого розвитку держави. Публічне управління та митне адміністрування: наук. збірник. Дніпро, 2017. № 2 (17). С. 40—46.
2. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки: підручник. Київ: Знання, 2008. 398 с.
3. Капітанець Ю.О. Особливості державного регулювання аграрної економіки в умовах ринкових відносин. Інноваційна економіка. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_4/169.pdf (дата звернення 03.10.2019).
4. Державне регулювання і державне управління: співвідношення понять. Адміністративне право України. В 2 т. Т. 1. Загальна частина / Кубко Є.Б. та ін.; за ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Видавництво "Юридична думка", 2004. С. 63—67.
5. Малий І.Й., Діба М.І., Галабурда М.К. Держава і ринок: філософія взаємодії; за заг. ред. І.Й. Малого. Київ, 2005. 340 с.
6. Міненко В.Л. Теоретико-метологічні засади узгодження взаємодії механізмів державного регулювання і саморегулювання ринку праці. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 3 (42). С. 1—8.
7. Державне регулювання. Юридична енциклопедія: енциклопедія: в 6 т. Т. 2: Д-Й. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; ред. Ю. Шемшученко. Київ: Укр. енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1999. С. 118—119.
8. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015—2020 рр. Вебсайт. URL: <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf> (дата звернення 07.10.2019).
9. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018. № 5. ст. 31.
10. Саніхаметова Н.О. Регулювання підприємницької діяльності в Україні (організаційно-правові аспекти): автореф. дис... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" / Н.О. Саніхаметова. Одеська державна юридична академія. Одеса, 1998. 32 с.
11. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних сполучень / уклад. Л.О. Пустовіт та ін. Київ, 2000. С. 762.
12. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Д.М. Стеченко. 3-тє вид., випр. Київ: Знання, 2006. 262 с.
13. Харитонова Е.И. Хозяйственный кодекс Украины: Научно-практический комментарий. Харьков: Одиссей, 2007. 751 с.
14. Чечель О.М. Принципи та механізм державного регулювання економіки. Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. С. 1—10.

References:

1. Buryk, Z.M. (2017), "Pryntsypy zabezpechennia staloho rozvytku derzhavy", Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia, vol. 2 (17), pp. 40—46.
2. Hryn'ova, V.M. (2008), Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of Economy], Znannia, Kyiv, Ukraine.
3. Kapitanets', Yu.O. (2010), "Osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoiekonomiky v umovakh rynkovykh vidnosyn", available at: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_4/169.pdf (Accessed 16 August 2019).
4. Kubko, Ye.B. Aver'ianov, V.B. Andrijko, O.F. and Bytiak, Yu.P. (2004), Derzhavne rehuliuвання i derzhavne upravlinnia: spivvidnoshennia poniat' [Public regulation and public administration: the relation of concepts], Yurydychna dumka, Kyiv, Ukraine.
5. Malyj, I.J. Dyba, M.I. and Halaburda, M.K. (2005), Derzhava i ryнок: filosofiiia vzaiemodii [State and market: a philosophy of interaction], KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Minenko, V.L. (2013), "Teoretyko-metolohichni zasady uzghodzhennia vzaiemodii mekhanizmiv derzhavnoho rehuliuвання i samorehuliuвання rynku pratsi", Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, vol. 3 (42), pp. 1—8.
7. Nahrebel'nyj, V. (1999), Derzhavne rehuliuвання. Yurydychna entsyklopediia [State regulation. Legal Encyclopedia], Ukr. entsyklopediia im. M.P. Bazhana, Kyiv, Ukraine.
8. Ministry of Healthcare of Ukraine (2015), "National strategy of reforming the health care system in Ukraine for the period 2015—2020", available at: <https://moz.gov.ua/uploads/0/691-strategiya.pdf> (Accessed 15 Oct 2019).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naseleennia", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (Accessed 15 Oct 2019).
10. Sanikhametova, N.O. (1998), "Regulation of business activity in Ukraine (organizational and legal aspects)", Abstract of Ph.D. dissertation, Administrative law and process; finance law; information law, Odes'ka derzhavna iurydychna akademiia, Odesa, Ukraine.
11. Pustovit, L.O. (2000), Slovnyk inshomovnykh sliv: 23 000 sliv ta terminolohichnykh spoluchen' [Foreign Words Dictionary: 23,000 words and terminology], Kyiv, Ukraine.
12. Stechenko, D.M. (2006), Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of Economy], Znannia, Kyiv, Ukraine.
13. Kharytonova, E.Y. (2007), Khoziajstvennyj kodeks Ukrainy: Nauchno-praktycheskyj kommentaryj [Commercial Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary], Odyssej, Khar'kov, Ukraine.
14. Chechel', O. (2014), "Pryntsypy ta mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky", Demokratychne vriaduvannia, vol. 13, pp. 1—10.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2019 р.